

ACC. NR. 5150

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: S M Å L A N D *William Richter ö. Anders Lindahl*
 Härad: Sunnerbo Adress: Lund
 Socken: Annerstad Berättat av A.G. Karlsson
 Uppteckningsår: 1933. Född år 1852 i Tjureda sn.Sm.

Uppteckningen rör

Fiskemetoder:

Kattsor	Sida: 1 - 2.
Mjärdar.	" 2
Ljustring	" 3
Skjutning med krut o dynamit.	" 3
Dra not.	" 4 och 5
Hämmor	" 4
Ålarevar och laner	" 5
Lektider	" 5 - 6
Vinterfiske	" 7 - 8
<i>Största uppgifter om fiske.</i>	<i>9-12</i>

Skriv endast på denna sida!

12 sid.

ACC. NR. **5150**

Landskap: S M Å L A N D

Upptecknat av: W.R. A.L. *William Richter & Anders Lindahl*

Härad: Sunnerbo

Adress: Lund

Socken: Annerstad

Berättat av Edvin Andersson

Uppteckningsår: 1933

Född år o. 1883; Annerstad (Öjarp)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör

Strödda uppgifter om fiske.

Skriv endast på denna sida!

5150

1
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Karlsson är barnfödd 185² i Tjureda sn på Åby herrgård nära Växjö. Fadern var trädgårdsmästare. I 27 års tid har Karlsson bott vid Norrnäs, en lång udde, som skjuter ut i södra Bolmen. i Odensjö församling. Han var där skogvaktare och fiskare. - Vid våra förfrågningar, till Piksborg och Bolmen, var vi skulle kunna finna någon gammal fiskare, som idkat fiske i Bolmen, var Karlsson en bland de få ännu levande personer, till vilken alla hänvisade. Från Bolmen gick vi då järnvägen (som mycket anlätades av fotgängare, ja t.o.m. cyklister) till Öjarp, där vi slutligen fann den gamle mannen uppe i skogen, där han på sin sons gård gick och samlade upp spånor och barkar, som sedan skulle användas till bränsle. (se foto). Trots sin relativt höga ålder var han pigg och vaken, och det dröjde inte länge, förrän han var i full fart med att berätta om sina upplevelser som fiskare.

Nere vid Stranden vid Söndranäs fanns rester efter kattisor. Dessa bestod av hopbundna spingade granestickor och huggna raftar, som bundos ihop till långa räck. En lanngår med "gimmane" ledde ut till

Kattisor

själva kattsan och mynnade ut i stora karet, infångskaret. Då fisken förirrat sig dit in och in i de smärre sidokaren, kunde den ej hitta ut igen och togs upp med håv. "Alla var inte vederhäftiga te o binna efter format, o då ble de sekunda".

Vid Piksborg, där en å flöt ut fanns förr kattsor.

Vid Eknaholmsviken i Helgasjön i Växjötrakten fanns tre kattsor.. En c:a 30 m. lång risgård tjänstgjorde som landgår och ledde ut till ingången till karet, som bestod av bundna raftar.

Braxen, gädda och abborre, sik och någon ål kunde man fånga i kattorna.

Ett annat fiskredskap, som mycket anlidades och var lätt att sköta var mjärden. Den var bunden med bast och slutade med en strut. I mjärdarna togs mycket abborre. Den tog gärna efter mat. Fördenskull gjordes av mäsk tillsammans med rågmjöl paltar, som stektes på glöden. Paltarna skars itu och sattes i en klynga inuti mjärdarna. Abborrarna kom så in och skulle smaka på den utlagda maten och så "var dom hemma".

Mjärdar

5.150

Då som nu var det förbjudet att ljustra, men det var likaväl allmänt. Ljustran hade alltid 5 eller 7 taggar med hullingar och satt på ett skaft. Det var inte så lätt att ljustra ål: "Kanaljellen i dä, ålana ligga å sno, å hogger en i dom, så vänner di så kveck". Ljustring var bäst nattetid. Vi hade ett brandjärn, som vi eldade på. i båtens bakända satt ett särskilt fodral i vilket brandjärnet fästes. Vid ljuset från bålet på brandjärnet måste en gå så stilla framåt med båten och ej dåna. Att man blaskade gjorde inget. Fick man så se en fisk, sattes ljustran sakta i vattnet och stöttes hastigt till, och fisken satt fast tack vara hullingarna på ljustran. På grunt vatten behövde man inte sätta ljustran i vattnet utan kunde genast stöta till.

Ett bekvämt sätt - men otäckt och förbjudet och skadligt för fisket - var att skjuta med krut (eller dynamit). En flaska laddades med krut, en stubintråd stoppades ner genom halsen och antändes och flaskan slungades ut i vattnet - "då vände fisken i väret". Även dynamitpatroner använde en del, men fisken kunde rentav bli utrotad.

Skriv endast på denna sida!

3

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ljustring

Skjutning

med krut

5150

4.

Karlsson hade mycket varit med om att dra not. "Varpen", där man skulle not på, fuskade man ut så: stenar bands med vissa mellanrum på långa rep, som drogos utmed botten. "Håll" undanskaffades på detta sätt, vilket var viktigt, för kom en i håll, så "onerade" en allt en fick dåligt med fisk. Detta gällde både då en hade "båtnot" (mindre not) eller vanlig not. Noten var c:a 6 - 7 m. Närmast noten fanns i vardera ändan ett grovt bastrep med halmviskor fästade på små avstånd från varandra. Tjänstgjorde som en arm. Ett längre rep bands sedan vid. Kilen längst bak, där fisken slutligen hamnade kallades kalven. Undertelnen skulle följa botten så noga som möjligt och var därför försedd med tyngder. Då noten skulle upp drog mera i undertelnen och så lyftes fisken upp. Men en fick lov o känna till botten, så en brukade alltid 'dra ihop' på vissa ställen, där den var något så när fri från skräp. I "Klämman" hade vi ett styvt "varp", men där var så svårt att dra.

På senare tider har håmmor kommit mycket i bruk. Dessa måste sättas så pass djupt att "gimmane" kommo under vatten. Vi band sådana själva av 12-trådigt bomullsgarn med ungefär 15 mm. maskor till

Skriv endast på denna sida!

4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Dra not.

Håmmor

5150

5.

5
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ålahämmorna och 30 - 35 mm. maskor till gädda och braxen.

Ål fångade vi mycket på långrev. Vi matade en 600 - 800 krok med sik, och då var det inte svårt att få en pärakorg full med ål. Vi började och ännaslutade med vetrar (vetar) för att kunna finna reven. Ålarevar.

I Skeen vid Bolmän och på Åby herregård hade de laner. Dessa voro fyrkantiga fästade på en träram som passade till stämmena och slutade i en lång strut, en del försedda med gimmane, en del utan. Laner

Fisketider:

När häggen blommar, så leker brasmen, och det var den enda lek vi sökte. Braxnen är mycket rädd och känslig för ljud. Den tål inte att man dånar på ett eller annat sätt och på Eknaholm fick de ej ringa i vällingklockan, då den lekte, inte gå med tofflor eller skramla med ok o.d. på oxarna. Det var stränga bestämmelser därpå, så att braxnen skulle få leka i fred. ---- På Eknaholm vid Helgasjön gick braxnen till väldigt. Två bönder från Eknaholm och två från Holm hade not gemensamt. En bonde från Eknaholm fick en dag se hur braxnen gått upp och lekte i en vik. Han rusade genast till de andra notägarna och talade om att "dä hutla

Braxen.

e

5150
6.

o puttla nere i vika.....skicka riksdagsmannen te stan....." Denne var nämligen tillsyningsman över fisket. De styrde snart om att han fick ett ärende till staden och kom iväg med en hästskjuts. Så var den saken klarad och man behövde inte befara att bli störd i fisket i första taget. Noten hämtades fram och raskt bar det iväg ner till sjön där hela braxenhögen 'roddes om'. Då di fått in noten var där som en gröt och di hade käppar med en knagg eller spik på för att komma åt fisken. Di fick 1400 braxnar -"o dä ä sä säket som ja sitter på denne stubben....". Sen ble de visserligen stämda, för det kom ju snart ut om det stora fiskafänget, och de fick böta 50 kronor. Men vad gjorde det, för varje onsdag och lördag körde de in till staden och sålde för en massa pengar. Under tiden förvarade de braxnen i stora sumpar . I dessa fanns stora lämningar, förskjutbara, så att de kunde skjutas ihop och de olika rummen göras större eller mindre.

Isgäddan leker så fort isen lossar vid stränderna.

När lönnen fällen toppblommorna, så ska de parera siken

6
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Storfiske"

Sumpar

Isgäddan.

Siken.

5150

7.

När mörten leker, är det den första humlan, som ger tecknet

Abborren leker strax efter mörten

Laken söker man genom att skrapa på sjöbotten. Får man upp
göna tuvor eller mosstussar, så vet man, att där går laken.

På vintern när isen var blank och klar, så kunde man se laken
tvärgenom isen. Då slog man med en kraftig träklubba tvärsöver det stäl-
le där han stod och då dånades han. Till och med stora gäddor kunde man
få se och klubba. Men då måste man slå mitt över gäddans nacke och kvickt
hugga upp ett hål, för fisken kvicknade snart till och gick sin väg.

Vinterfiske:

På vintertiden kunde man hugga ut "ett räte" . En risikoja
med "lyn" ve uppfördes och runtomkring denna höggs krokarna ut. Små
videslyor fästes vid hålen och över dem hängdes tagålreven, så att de
bildade en båge. Då alla krokarna huggits ut var det bara att stå och
titta, och var då en sly, kvist, rak, så va dä te å springa dit o för-
siktigt ta fisken, alltingen det nu var en gädda eller stor abborre. På
kvällen harvade en opp snoren, för mörten som tjänstgjorde som agn, levde

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Mörten

Abborren.

Laken.

Klubba lake

o. gädda

Vinterfiske

5150

8.

ju. Mörten hade man på förhand metat upp på vita maskar, som man sökt reda på i murket trä. De medfördes levande i en bytta av trä. Det är sämre att gillra såväl för dagen som natten. I så fall skall man låta klyngan sjunka djupare. Om man fick mycket fisk på detta sätt? - "Jo, jästariden, far fick tretton stycken gäddor på ringare än en halvtimme.."

8
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Edvin Anderssons far var fiskare och kallades fördenskull "Petter Fiskare"

Hans bror är kyrkovärden Johan Pettersson (67 år g.), som även bor i Öjarp och skall god reda på sig angående den gångna tiden. Tyvärr råkade vi ej honom vid vårt besök i Öjarp men fingo se resterna av den gamla noten, som varit flitigt använd, men nu blott är en garnhögl. Mitteldelen, som baktill slutade i "kalven", kallades "bröstet". Vid bröstets båda ändar fästes "ankan" (se teckning) en hästskoformig träplatta med hål runtomkring och därifrån utgick ett trårep. Detta var tillverkat av hopsnott färskt mjukt grane. Det torkade lätt men var ofantligt starkt och mjuknade genast då det kom i vattnet. Närmast noten hade de halmviskor, men nu är detta förbjudet.

Notdragning

I Nissaviken finns håmmegårdar, pålverk av nerslagna träspolar tätt intill varandra. Gärdesgårdar, som hägnats eller uppförts ut i sjön kalla de "ännagåra".

"Snorlua", ett slags rödfläckiga småfiskar, fick de på kvällarna. En och annan gång tog gäddan. Mot norra ändan på sjön var det ett slags småfisk, som lekte vid midsommartiden.

5150

2.

I Bolmen finns braxen, men här går den inte till. Vid Rydsvik leker en del, någon enstaka kan de få vid Piksberg och någon Söndranäs. Sutare finns ej heller här.

Laxöring har spritt sig rätt mycket i Bolmen, och det finns de som fått dem som vägt ända upp till 3 - 4 kg.

Förr använde de kolossalt mycket med fisk inte minst vid bröllop, barndop och andra högtidliga tillfällen. Då var det lätt att sälja fisk.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10

Laxöring.

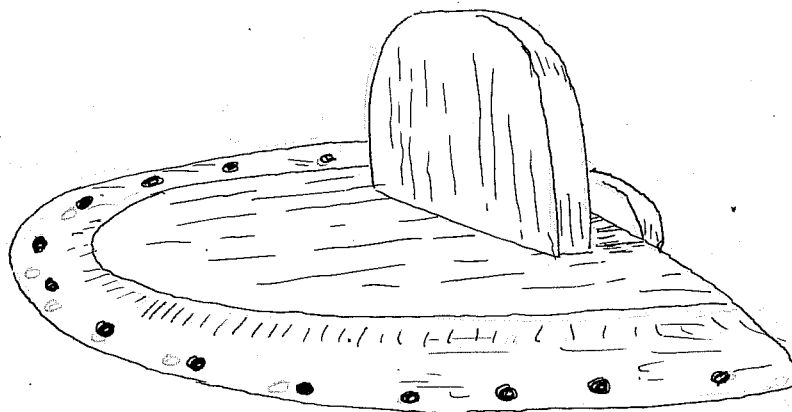
Snika (fitt nod).

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

5150

Sviälend. 11

Smurbo h.d.
Angelstad on.
Öjarp.

H. 13 cm. Br. 28 cm. L. 29 cm. Djup ..... Diam. ....

Ägare: Johan Pettersson
Öjarp.

Negativ. ....

Beskrivning: .....

Omändringar: .....

Användning: *Antningar, där notarmen slutar.*

Historia: .....

Litteratur: .....

Anmärkningar: .....

*William Richter och Anders Lindahl*Ant. av: *W. R. o. A. L. 1923.*